Jamalova Flora

Ájiniyaz nomidagi NMPI, Qoraqalpoq tili ham adabiyoti

ta'lim yo'nalishi 3-kurs tolabası

M. D. Bekbergenova

Ilmiy raxbar : tilshunoslik fanlarining nomzodi, docent

KÓRMES İSLERDI DE KÓRGIZER BIZGE

(T. Qayıpbergenovning " Mamanbiy ápsanasi" dan)

Annotaciya: Maqolada T.Qayipbergenovning “Maman biy ápsonasi” ning asarining ideya-tematik xussusiyatları, qahramon xarakteri yoritilish xussusiyatlari talq’n qilingan.

Kalit so’zlar: asar, syujet, obraz, ideya, mazmun va forma.

Аннотация: В статье описываются идейно-тематические особенности рассказа «Maman biy ápsonasi» Т. Кайыпбергенова, особенности освещения героического образа.

Ключевые слова: рассказ, сюжет, образ, идея, содержание и форма.

Annotation: The article describes the ideological and thematic features of the story "Maman biy ápsonasi" by T. Qayipbergenov, the features of the heroic image.

Key words: story, plot, image, idea, content and form.

Hammamizga belgili bólgan Tólepbergen Qayıpbergenov Qoraqalpoq adabiyotini eng tolantlı yozuvshisi. T. Qayıpbergenovning Qoraqalpoq adabiyotida, ayniqsa proza jonrında qalam terbetken inson. Poeziyada ham qalam terbetken. O'zining asarlarida tariyxiy voqealarni shuning bilan o'sha davr hayotin rasmlagan. Uning povestleri bilan romanlari va boshqa asarlari ózbek, rus h. b. tillarda Moskva, Tashkent, Olma -dada, Bishkek, Tollin h. t. b. shaharlarda bosilib shiqqan. Bizning adabiyotimizda faqat T. Qayipbergenov o'zining tariyxiy asarlari bilan, bir qancha yurakga yaqin asarlari bilan yaqinan tanıldı.

Yozuvshining " Muǵallimge rahmat" povesti, " Blaknot so'zlaydi", " Sovuq tomchi" povest, " Uyqusiz tunlar" povesti, " " Qoraqalpoq qizi" romani, " Qoraqalpoq dostonı" trilogiyası kirgan " Maman biy ápsanası", " Baxitsizlar", " Tushuniksizlar" romanlari va shuning bilan " Qoraqalpoqnama" roman -esesesi, " Ko'zning qorashiǵi" romani, " Familiya", " Tánha o'zinge ma'lumki sır", " O dunyodaǵı dadama xatlar", " Qoraqalpoqpan-Tavakkalshimen", " Qálbimniń qamusı" deb atalgan kitoblari bosilib chiqqan.

T. Qayipbergenovning" Qoraqalpoq dostonı" epopeyası " ," Maman biy ápsanası", " Baxıtsizlar" va " Tushuniksizlar" uchlik kitobtı óz ichiga oladi. Bu asarlarda yozuvshi tarixga nigoh solǵan. Biz qaroqalpaq tariyxin, uning bosib ótgan yóllarini, qiyinchiliklarini ko'ramiz. Albatta, bizning katta tariyximizdı oshıp bergan. Bunday katta davrni yoritib berish hamma yozuvshining qólidan kelmaydi.

Ushbu satrda " Maman biy ápsanası" haqida aytib o'taman. Bu roman katta tarix. Mazmuninida Maman botir uning otasi h. t. b. kórsatiladi. Hamda Maman biyning botirligi.Qancha azoblar bilan Rossiyaga borib qaytishi. Kóp qiyinchiliklari sóz etiladi. Shuning bilan boshqa ham obrazlar bor.

Ulardan roman syujetinde Orazan botir harakatlar Ǵayıp xan, Abılxayır xan, Barobarngeldi biy, Murat shayıx, Sedet kerey, Dmitriy Gladishev, Malakali shayıx, Baraq sulton, Abılǵazi xan, Muxammed Ámin inax Xiywa xani Ǵayıp, Aydos biy h. t. b shuning bilan bitta satrda qozoq biyi Ayǵara uning qizi Oqbiyday, kuyov bolasi Amanlıq va uning singiljoni Olmagul, kabi qahramonlarding ish-harakatlari sóz etiladi.

Maman biyni u yoshlıǵınan kichi fe'l, aqilli va ziyrak, botir inson bólgan. U aholi uchun kóp harakatlar yashagan. Uning botirligin, yozuvshi terang ochib bergan.

Romandagi songgi ayonishli, yurakni ezadigan syujetin aytib ótamiz. Amanlıq va Olmagúl haqida kórsatiladi. Amanlıq va Olmagúlning kelayotgani, Amanlıqning yonma-yonidagi kim deydi. Olmagúl deyishadi. Biroq, Amanlıq bu ayolning o'zining tuǵgan singiljoni Olmagúl ekanini bilmaydi. Adashtingiz deb aytadi.

" Áduvli oquvshim Maman biy adashmagan edilar -Amanlıiqning " Qorakóz" deb ertip kelib turganı - haqiqat Olmagúl edilar... "[1. 504].

Bundan songda Amanlıq Olmagúl ekaniga ishonmat turadi.

" Amanlıq shakkokliklanib uning qoshina bordiyu, bolaligidagin qilib, qoqilidan tortib qoldi. Olmagúl zalvorlisinib " waaaaa!!! " deb ókirip yubordi.

U bolaligida shunday yiglaytuǵın edilar... "[1. 505].

Amanlıq bundan song chiday olmaydi. Sababi óz singiliga uylangani, kewliga tekkan doǵbo'ladi. " Sóytti da, hech irkilmesdan, unga qaray boradi. Sochidan ushlab boradi.

Ózining singiljonini óldiradi. Kegirdeginen otliǵib qon chıqadı Olmagúlning.

Songidan Maman biyning qoshina boradi, yolbarinadı.

"- Qilishni ushla, dona biy! Ayolim deganim singilim Olmagúl ekan. Bu yuzi qoralikni o'zingdan óga benda eshita kórmasin! Butun El nomiga, butun odamzod nomiga qora doq soldim! Óldir meni, savob uchun o'ldir, begim!... "[1. 505].

Bu sózlar Amanlıqning oqirǵi so'zlari edilar. Bu voqeaning barchasin faqat Maman biy bilar edilar. Ularning bolasi qoladi.

Yakunlab aytganda, bu asarda biz xalqimizning qiyin hayotin, tariyximizni, ósha davrning voqealarini, hayotin ko'ramiz. Shuning bilan Amanlıq bilan Olmagúlning qiyinchiliklarini, hattoki bu umrning aka bilan singilning bir - birini taniy olmaytuǵin darajaga keltirganin kóramiz. Oxirida yurakti ezadigan, ayonishli xayot óz aksini topgan.

Adabiyotlar:

1. T. Qayıpbergenov" Qoraqalpoq dostoni " Maman biy ápsanasi" Nukus, " Bilim" boshmasi, 2018 yil.